

Temat :Kryzys gospodarczy późnego cesarstwa.

Polecenie: Wymień przyczyny i skutki kryzysu gospodarczego późnego cesarstwa.

Załącznik: skan podręcznika historii str.189.

Kryzys gospodarczy późnego cesarstwa

We wczesnym okresie cesarstwa zaistniały okoliczności sprzyjające rozwojowi prowincji w zakresie urbanizacji, wymiany handlowej i różnych gałęzi produkcji. Postęp umożliwiały: sieć znakomitych dróg lądowych i dobrze rozwinięty transport morski, bezpieczeństwo wewnętrzne oraz wprowadzenie jednolitego systemu pieniężnego. Zmianie uległa przede wszystkim dotychczasowa polityka bezwzględnej eksploatacji prowincji. Z biegiem czasu poszerzał się zakres obywatelstwa i rosło znaczenie lokalnej arystokracji. Z postępu gospodarczego prowincji w okresie cesarstwa korzyści czerpali przede wszystkim wielcy właściciele ziemscy oraz mieszkańcy miast.

Denar i aureus z czasów Oktawiana Augusta

Rzymianie późno zaczęli się posługiwać w wymianie handlowej własną monetą w miejsce greckiej. Pierwszą mennicę założyli dopiero w 269 r. p.n.e. Srebrne monety, nazywane denarami, wybito w Rzymie podczas drugiej wojny punickiej około 215 r. p.n.e. Bito ich po 72 z jednej jednostki wagowej zwanej librą (327,45 g), a każda miała wartość 10 miedzianych asów. Uporządkowania systemu pieniężnego, opartego na stałej relacji wartości monet złotych i srebrnych, dokonał Oktawian August. Wybijano od tego czasu monetę złotą (aureus) o wadze 7,8 g, która była równoważnością 25 monet srebrnych (denarów) o wadze 3,9 g. Wybijano też drobniejsze monety z brązu. Ten system przetrwał do końca II w. Nowy system pieniężny wykształcił się po reformach Dioklejana (284-305 r.) i później Konstantyna (311-337 r.). Podstawę tego systemu tworzył złoty solid (72 solidy wybijano z 1 libry) o nominalnym ciężarze 4,55 g. Na jeden solid składały się trzy złote triensy, a na każdy triens - 8 srebrnych monet o nazwie *siliqua*.

Od III w. rozpoczął się jednak proces pogłębiającego się kryzysu gospodarczego imperium. Ubóstwo ludności wiejskiej oraz rozwój samowystarczalnych latyfundiów zmniejszyły popyt na wyroby rzemiosła miejskiego, co wpłynęło na pogorszenie położenia miast. Została zachwiana wymiana towarowo-pieniężna, a podatki coraz częściej pobierano w naturaliach (np. w płodach rolnych). W późnym cesarstwie stabilność produkcji starano się utrzymać poprzez ograniczanie wolności obywateli i dziedziczne przypisywanie grup ludności do wykonywanych przez nich zawodów. Dotyczyło to zarówno chłopów, jak i rzemieślników. W 332 r. **Konstantyn Wielki** dziedzicznie przypisał do ziemi kolonów, którzy dotąd na niej pracowali. Zbiegli kolonowie byli ścigani prawem. W 332 r. stracili oni również prawo składania skarg na swoich panów. W ten sposób obywatele rzymscy przestawali móc korzystać z prawa rzymskiego. Stopniowo zanikała warstwa wolnych chłopów, którzy popadali w uzależnienie od wielkich właścicieli. Na zasadzie **patrocinium** oddawali im swoją ziemię, otrzymując w zamian ochronę przed samowolą urzędników.

Niewolnicy

W republikańskim Rzymie wraz z sukcesami militarnymi i podbojami rosła liczba niewolników. Oprócz jeńców niewolnikami mogli się stać również niewypłacalni dłużnicy. Początkowo niewolnicy **należeli do rodziny**. Jednak w okresie późnej republiki stali się przedmiotem